

A86/30

7 augustus 1986

AUERSPERG GENOEMD ALS TSJECHOSLOWAAKS AMBASSADEUR IN DEN HAAG

Als opvolger van de huidige ambassadeur van Tsjechoslowakije in Nederland, Jozef SEVCIK, is onlangs de in diplomatieke kringen vrijwel onbekende Pavel AUERSPERG voorgedragen. Deze desalniettemin in internationale aangelegenheden zeer ervaren functionaris van de Tsjechoslowaakse communistische partij (CPT) heeft een bijzonder dubieuze rol gespeeld tijdens en na de "Praagse Lente" van 1968, die door de Warschau Pakt-inval in Tsjechoslowakije een vroegtijdig einde vond.

AUERSPERG GENOEMD ALS NIEUWE TSJECHOSLOWAAKSE AMBASSADEUR IN DEN HAAG

Pavel AUERSBERG werd op 19 november 1926 in Praag geboren. Na een vierjarige rechtenstudie aan de School voor Politieke en Economische Wetenschappen in de Tsjechoslowaakse hoofdstad verwierf hij in 1953 de graad kandidaat in de rechtsgeleerdheid. Voordat hij in 1956 in dienst trad van het Centraal Comité (CC) van de Communistische Partij van Tsjechoslowakije (CPT), verrichtte hij nog onderzoek aan de juridische faculteit van de Karl-Universiteit, eveneens te Praag, hetgeen zijn promotie tot doctor in de rechtsgeleerdheid in 1960 mogelijk maakte.

In 1964 werd AUERSBERG benoemd tot leider van het persoonlijk secretariaat van de toenmalige eerste secretaris van het CC/CPT, Antonín NOVOTNY. Deze was in 1953 Klement GOTTWALD opgevolgd als partijleider en had sindsdien een stalinistisch en centralistisch beleid gevoerd. Vooral door de stagnerende economie kwam NOVOTNY in de jaren zestig onder steeds grotere druk te staan om ingrijpende hervormingen door te voeren, waartegen hij zich echter steeds verzette uit vrees zijn machtspositie te verspelen.

In 1965 werd AUERSBERG hoofd van de CC-afdeling voor ideologische vraagstukken met de opdracht de 'revisionistische' neigingen zowel binnen als buiten de partijleiders de kop in te drukken. Toen de kritiek op het starre beleid van NOVOTNY evenwel bleef toenemen besloot de CPT-leiding na overleg met de CPSU in te grijpen door onder meer in februari 1967 AUERSBERG van zijn functie te ontheffen. Later werd bekend dat AUERSBERG begin 1967, tijdens een verhitte discussie, die begon op een receptie en eindigde in een Praags café, bijna slaags raakte met een Sovjet-functionaris, die hem verweet incapabel te zijn om de ideologische problemen in zijn land het hoofd te bieden. Na zijn ontslag werd AUERSBERG lid van de in Praag zetelende redactie van het internationale communistische tijdschrift "Vraagstukken van Vrede en Socialisme" (PPS: "Problems of Peace and Communism"*), waarmee hij tijdelijk naar de politieke achtergrond verdween.

In de herfst van 1967 groeide de oppositie NOVOTNY geleidelijk boven het hoofd. De stalinistische partijleider kreeg steeds meer kritiek te verduren van hervormingsgezinde economen en pragmatisch ingestelde technocraten die hem zagen als het grote obstakel op weg naar herstel van de Tsjechoslowaakse economie. Bovendien streefden prominenten intellectuelen naar een democratisering van het maatschappelijk leven, dat dreigde te verstikken door de monopoliepositie van de partij. Uiteindelijk sloten ook leden van de hoogste partijorganen zich aan bij de oppositie, zij het in vele gevallen veeleer uit opportunistische overwegingen of persoonlijke rivaliteit met de eerste secretaris dan uit principiele overtuiging.

Tijdens het CC-plenum van 5 januari 1968 werd NOVOTNY als partijleider afgezet en Aleksander DUBCEK als zijn opvolger gekozen. Op 22 maart 1968 werd NOVOTNY ook gedwongen zijn ambt van president neer te leggen. Zijn voormalige aanhangers ("Novotnici") verloren begin april vele belangrijke posten in partij en regering, evenals in een groot aantal maatschappelijke organisaties en instellingen. De invloed van de voorstanders van ingrijpende hervormingen nam vrijwel evenredig toe.

*Ook bekend als "World Marxist Review".

Op 5 april aanvaardde het CC/CPT een document getiteld "Aktieprogramma van de Tsjechoslowaakse Communistische Partij", dat het Magna Charta van de Tsjechoslowaakse hervormingsbeweging zou worden. Als leider van het auteurscollectief van het aktieprogramma werd officieel Pavel AUERSPERG genoemd, wellicht als geruststellende vlag om de voor een deel explosieve lading te dekken. Het document wees onomwonden op de politieke fouten die de CPT in haar stalinistisch verleden had gemaakt en preciseerde de betrekkelijk bescheiden functie die de partij in een democratisch Tsjechoslowakije zou moeten krijgen.

Onduidelijk is in hoeverre AUERSPERG de inhoud van het aktieprogramma persoonlijk onderschreef. Vast staat slechts dat hij zelf als auteur verantwoordelijk was voor het laatste hoofdstuk over de internationale status en de buitenlandse politiek van de CSSR, waarin de onvoorwaardelijke trouw aan de bondgenootschappelijke relatie met de USSR en de andere socialistische broederlanden werd om schreven als een duidelijk kader voor het binnenlands hervormingsproces. Dat het auteurscollectief onder leiding van AUERSPERG vergaderde op diens PPS-kantoor te Praag, behoefde in elk geval niet te betekenen dat de afzonderlijke leden bij het schrijven van hun bijdragen niet zelfstandig te werk konden gaan.

Toen het liberaliseringsproces in Tsjechoslowakije goed op gang begon te komen en voor de Sovjet-Unie zeer bedenkelijke vormen begon aan te nemen, verdween AUERSPERG opnieuw van het politieke toneel. In ieder geval vanaf juli bevond hij zich in Moskou, waar hij blijkbaar betrokken werd bij de voorbereidingen voor de interventie in Tsjechoslowakije. Op 21 augustus 1968, een dag nadat de Sovjetrussische tanks over de Tsjechoslowaakse grens waren gerold, startte de radiozender "Vlatava" (=Moldau) onder supervisie van Pavel AUERSPERG zijn uitzendingen in dienst van de bezettingsautoriteiten. "Vlatava", dat in de DDR (Dresden) was gestationeerd, veroorzaakte veel ergernis bij de Tsjechen en Slowaken, niet alleen vanwege de hetzes tegen het hervormingsbeleid van DUBCEK c.s., maar ook door het Sudeten-Duitse accent van de meeste omroepers, dat onaangename herinneringen opriep aan soortgelijke uitzendingen vanuit Duitsland in maart 1939. AUERSPERG was een van de weinige Tsjechoslowaken, die zelf achter de microfoon van "Vlatava" kroop overigens in de overtuiging dat zijn stem verdraaid zou worden en daardoor onherkenbaar zou zijn. Tegenover de hervormingsgezinde CC-secretaris MLYNAR verklaarde hij op 31 augustus tijdens een CC-zitting in Praag: "Sie hatten mir versprochen, dass sie die Modulation meiner Stimme aendern werden. Aber dann haben die Scheisskerle das nicht gemacht - und meine versoffene Stimme erkennt doch jeder. Was kann ich jetzt anfangen?*" .

Radio "Vlatava" verdween op 13 februari 1969 uit de ether, toen het tij in de CPT al definitief ten gunste van de conservatieven was gekeerd. Reeds eind augustus 1968 had een Tsjechoslowaakse delegatie o.l.v. DUBCEK in Moskou een 15-punten tellend geheim protocol moeten ondertekenen, waarmee het hervormingsproces in de CSSR op losse schroeven kwam te staan. De paar overgebleven orthodoxen in de partijtop hadden vervolgens hun machtspositie gestaag weten uit te breiden. Een van hun voornaamste exponenten was Vasil BILAK, die nog in januari 1968 als CC-lid voor het aftreden van NOVOTNY had gestemd en in april 1968 in het Presidium (Politburo) van de CPT was opgenomen. Samen met andere conservatieven in de partijleiding had hij zijn instemming met het "Aktieprogramma" betuigd waardoor hij zich in de partijtop

*Zdenek MLYNAR, NachtFrost. Erfahrungen auf dem Weg vom realen zum menschlichen Sozialismus. Keulen 1968, p. 259.

kon handhaven en in staat bleef de door DUBCEK bepleite "socialistische democratisering" tegen te werken. Hij was de belangrijkste van de groep Moskougeoriënteerde partijprominenten, die de USSR verzochten de "broederlijke hulp" te verlenen, die uiteindelijk in de militaire interventie in augustus gestalte kreeg. Drie maanden later werd BILAK ook tot CC-secretaris benoemd, speciaal belast met internationale en ideologische aangelegenheden. Op het CC-plenum van april 1969, dat DUBCEK onder zware druk van Moskou als partijleider verving door Gustav HUSAK, werd Pavel AUERSPERG waarschijnlijk op voordracht van BILAK benoemd tot hoofd van de Internationale Afdeling van het CC/CPT. Deze CC-afdeling prepareert en controleert de uitvoering van partijbesluiten, die betrekking hebben op de buitenlandse politiek van Tsjechoslowakije, maar ook van belang zijn voor activiteiten op het terrein van het inlichtingenwerk en het internationale communistische mantelwezen.

Onder AUERSPERG werd de Internationale Afdeling gezuiverd van "elementen", die door de Praagse Lente "besmet" waren. De vrijgekomen plaatsen werden bezet door jonge merendeels in Moskou opgeleide functionarissen, die in politiek opzicht als onverdacht golden. Op instigatie van de Internationale Afdeling van AUERSPERG werd een soortgelijk proces doorgevoerd op het Tsjechoslowaakse ministerie van Buitenlandse Zaken en op de diplomatieke posten en handelsvertegenwoordigingen in het buitenland.

Als hoofd van de Internationale Afdeling streefde AUERSPERG vooral naar beperking van de averij, die het internationaal aanzien van de CSSR als gevolg van de repressie van de Praagse Lente dreigde op te lopen. Reeds in 1969 poogde hij daarop meer zicht te krijgen door de Tsjechoslowaakse ambassadeurs in met name Westerse landen te verzoeken hun ervaringen over de gebeurtenissen van 1968 op schrift te stellen. Op 31 januari 1970 gaf AUERSPERG een persconferentie om tegenover journalisten van Oosteuropese en Westerse communistische kranten de gang van zaken in zijn land te rechtvaardigen. Bij die gelegenheid verklaarde hij dat de functionarisswisselingen in de Internationale Afdeling en in vrijwel alle andere partijorganen niet gezien moesten worden als 'zuiveringen', maar als een bijdrage aan het herstel van het 'marxistisch-leninistisch karakter' van de CPT. Hij haalde daarbij fel uit naar enkele Franse en Italiaanse dagbladen, die naar zijn mening volkomen incorrect de herleving van "ultra-dogmatische krachten" in Tsjechoslowakije aan de kaak hadden gesteld.

In mei 1972 raakte AUERSPERG in opspraak door een artikel in de ondergrondse pers van Tsjechoslowakije. Hierin werd uit de doeken gedaan dat hij door de Tsjechoslowaakse veiligheidsdienst (StB) verdacht werd van het 'doorsluizen' van vertrouwelijke informatie naar de Italiaanse CP, zelfs nadat duidelijk geworden zou zijn dat de "Italiaanse inlichtingendienst" van de verworven gegevens gebruik maakte. AUERSPERG zou door de StB onder huisarrest gesteld zijn, maar dankzij Sovjet-bemoeienis zijn werkzaamheden weer hebben kunnen hervatten. In hoeverre dit artikel op waarheid berust kan dezerzijds niet beoordeeld worden. Vast staat wel dat AUERSPERG tot 1 april 1974 in functie is gebleven.

In de periode 1969-1974 heeft AUERSPERG slechts enkele buitenlandse reizen gemaakt, meestal in het gevolg van CC-secretaris voor internationale aangelegenheden Vasil BILAK (o.a. naar Polen, Syrië en Algerije). Zijn meeste internationale ervaring deed AUERSPERG op aan het thuisfront, waar hij dikwijls aanwezig was bij gesprekken met delegaties uit socialistische landen en van sommige Westeuropese communistische partijen. Bij deze gelegenheden demonstreerde hij vooral zijn onvoorwaardelijke trouw aan de bondgenootschappelijke band met de Sovjet Unie en de andere socialistische broederstaten en toonde hij steeds zijn bereidheid tot confrontatie met "de imperialistische krachten van het kapitalisme en het Zionisme".

In 1974 werd AUERSPERG als hoofd van de Internationale Afdeling opgevolgd door Antonin VAVRUS. Een jaar later trad AUERSPERG af als voorzitter van de Commissie Buitenlandse Zaken van het Huis der Naties* , een van de kamers van het Tsjechoslowaakse parlement. Hij behield toen echter het lidmaatschap van het Centraal Comité, dat hij in oktober 1969 had verworven, en dat hij pas op laatste partijcongres van maart 1986 weer heeft moeten prijsgeven. Ook werd hij gehandhaafd als lid van het Tsjechoslowaakse parlement en van de Ideologische Commissie van het CC/CPT, waartoe hij in beide gevallen voor de eerste maal in 1971 was verkozen. AUERSPERG bleef hierdoor deel uit maken van de politieke elite in de CSSR.

AUERSPERG ging in 1974 opnieuw werken bij "Problems of Peace and Socialism" (PPS) in Praag, zij het in vergelijking met de jaren 1967-1969 in een aanmerkelijk hogere functie, nl. als uitvoerend secretaris. Hij werd daarmee de tweede man in de omvangrijke redactie na de Sovjetrussische hoofdredacteur. Als zodanig manifesteerde hij zich volgens een in april 1982 verschenen kritiek van de Japanse CP op PPS als "meer Sovjet dan de Sovjets".

Als AUERSPERG inderdaad tot Tsjechoslowaaks ambassadeur in Nederland wordt benoemd, mag dat waarschijnlijk beschouwd worden als een blijk van waardering voor bewezen diensten. Hij behoort tot de relatief grote groep partijfunctionarissen, die hun dogmatische volharding in de moeilijke periode na de Praagse Lente, op latere leeftijd beloond zien met een fel begeerde diplomatieke post in het Westen**. De politieke achtergrond van AUERSPERG lijkt er borg voor te staan, dat hij als ambassadeur een Sovjetgetrouwe lijn zal uitdragen maar zich zonodig ook opportunistisch zal weten op te stellen.

*AUERSPERG had deze functie vanaf 1971 bekleed.

**Zo werd ook Vladimír ZIZKA, die zich nog onder AUERSPERG als plaatsvervangend hoofd van de Internationale Afdeling verdienstelijk maakte met het doorvoeren van zuiveringen in het buitenlandspolitieke apparaat van de CSSR, in juni 1985 benoemd tot ambassadeur in Noorwegen en IJsland.

AUERSPERG, Pavel (geb. 1926, te Praag)

1956 - 1964 In dienst van het CC/CPT

1964 - 1965 Leider van het persoonlijk secretariaat van eerste
secretaris NOVOTNY

1965 - 1967 Hoofd van de Afdeling voor Ideologische
Aangelegenheden van het CC/CPT

1967 - 1969 Tsjechoslowaaks vertegenwoordiger in de redactie van
"Problems of Peace and Communism" (PPS)

1969 - 1974 Hoofd van de Internationale Afdeling van het CC/CPT

1969 - 1986 Lid van het CC/CPT

1971 - 1986 Lid van de Kamer der Naties van het Tsjechoslowaakse
parlement

1971 - 1975 Voorzitter van de Commissie voor Buitenlandse Zaken
van de Kamer der Naties van het Tsjechoslowaakse
parlement

1971 - 1986 Lid van de Ideologische Commissie van het CC/CPT

1974 - 1986 Uitvoerend secretaris van de redactie van PPS